

ΚΕΙΜΕΝΟ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Βία και αλληλεξάρτηση στις Αραβο-Ισραηλινές σχέσεις: Το δύσκολο μονοπάτι και η ευκαιρία που δεν πρέπει να χαθεί

Δρ. Μιχάλης Κοντός

Δεκέμβριος 2025/ Αρ. 23

**ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ και ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ**

Η εικόνα εξωφύλλου δημιουργήθηκε με τη βοήθεια Τεχνητής Νοημοσύνης.
Copyright © 2025 | All Rights Reserved

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Διεύθυνση: Ανδρέα Ζάκου, Γρ.301, 2404 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος.

Τηλέφωνο: +357 22 664470 ■ Email: info@ispd.org.cy ■ www.ispd.org.cy

Το Ινστιτούτο προάγει τον ελεύθερο και ανοιχτό δημόσιο διάλογο που εδράζεται στον ορθολογισμό και στην επιστημονική τεκμηρίωση. Οι απόψεις που εκφράζονται σε δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου εκφράζουν αποκλειστικά τον/την συγγραφέα ή τους συγγραφείς και δεν αντανακλούν απαραίτητα τις απόψεις του Ινστιτούτου.

Δρ. Μιχάλης Κοντός

Περί του Συγγραφέα

Ο Δρ. Μιχάλης Κόντος είναι Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Πολιτικής και Διακυβέρνησης του Πανεπιστημίου Λευκωσίας. Είναι συντονιστής του μεταπτυχιακού προγράμματος «Διεθνείς Σχέσεις και Σπουδές Ανατολικής Μεσογείου». Κατέχει Πτυχίο Πολιτικής Επιστήμης (Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών), Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στην Πολιτική Ανάπτυξης της ΕΕ (Πάντειο Πανεπιστήμιο και Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα), Μεταπτυχιακό Δίπλωμα στις Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές (Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα) και Διδακτορικό στις Διεθνείς Σχέσεις (Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα). Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στις διεθνείς σχέσεις και τις στρατηγικές σπουδές, με ιδιαίτερη έμφαση στην πολιτική των μεγάλων δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Έχει επίσης ερευνήσει και δημοσιεύσει για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, την κυπριακή πολιτική και το διεθνές δίκαιο. Έχει διατελέσει μέλος του Γεωστρατηγικού Συμβουλίου της Κυπριακής Δημοκρατίας. Είναι μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής του Black Sea and Eastern Mediterranean Academic Network (BSEMAN). Είναι Αναπληρωτής Αρχισυντάκτης του Black Sea and Eastern Mediterranean Review (BSEMR). Είναι συγγραφέας μονογραφιών, κεφαλαίων σε συλλογικούς τόμους και άρθρων που έχουν δημοσιευθεί σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά με κριτές, όπως τα International Politics (Springer), Digest of Middle East Studies (Wiley) και South East European and Balkan Studies (Taylor & Francis). Έχει συμμετάσχει σε πολλά διεθνή συνέδρια και έχει διδάξει μέσω προγραμμάτων κινητικότητας Erasmus+ στα Πανεπιστήμια της Χάγης (Ολλανδία), του Πειραιά (Ελλάδα) και του Σαλέρνο (Ιταλία).

Βία και αλληλεξάρτηση στις Αραβο-Ισραηλινές σχέσεις: Το δύσκολο μονοπάτι και η ευκαιρία που δεν πρέπει να χαθεί

Σκοπός αυτής της σύντομης ανάλυσης είναι να αποτιμήσει την πολύνεκρη σύγκρουση στη Γάζα, που ξέσπασε με αφορμή την τρομοκρατική επίθεση της 7 ης Οκτωβρίου 2023, αλλά και την προοπτική δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους, εντάσσοντάς τες στο πλαίσιο της έλλειψης θεσμοθετημένων σχέσεων αλληλεξάρτησης μεταξύ Ισραήλ και αραβικού κόσμου. Στην προκείμενη περίπτωση, το Ισραήλ αντέδρασε στο πλαίσιο της αρχής της νόμιμης άμυνας, προκαλώντας όμως μεγάλο αριθμό απωλειών μεταξύ αμάχων στην πυκνοκατοικημένη Γάζα, γεγονός που προκάλεσε σοβαρές αντιδράσεις διεθνώς και ενεργοποίησε σε σημαντικό βαθμό τα αντιπολεμικά αντανάκλαστικά της διεθνούς κοινότητας.

Η έλλειψη σημαντικών πεδίων αλληλεξάρτησης μεταξύ Ισραήλ και αραβικού κόσμου αφ' ενός παρέχει ζωτικό χώρο σε ακραίες οργανώσεις, όπως η Χαμάς, ενώ, αφ' εταίρου, χαμηλώνει κατά πολύ τον πήχη του πολεμικού κόστους για το Ισραήλ, γεγονός που αντανακλάται τόσο στις κατά καιρούς πολύνεκρες εκστρατείες όσο και στην υπαναχώρηση από την λύση δύο κρατών.

Επιπλέον, εδώ και αρκετά χρόνια έχει εγκαταλείψει την ιδέα των δύο κρατών, απορρίπτοντας κατηγορηματικά τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους, επικαλούμενο λόγους ασφαλείας. Βασικό επιχείρημα της ανάλυσης είναι ότι η έλλειψη σημαντικών πεδίων αλληλεξάρτησης μεταξύ Ισραήλ και αραβικού κόσμου αφ' ενός παρέχει ζωτικό χώρο σε ακραίες οργανώσεις, όπως η Χαμάς, ενώ, αφ' εταίρου, χαμηλώνει κατά πολύ τον πήχη του πολεμικού κόστους για το Ισραήλ, γεγονός που αντανακλάται τόσο στις κατά καιρούς πολύνεκρες εκστρατείες όσο και στην υπαναχώρηση από την λύση δύο κρατών.

Οι φαύλοι κύκλοι βίας ως παίγνιο μηδενικού αθροίσματος

Από της ιδρύσεως του κράτους του Ισραήλ, το ζήτημα της δημιουργίας ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους κατέλαβε κεντρική θέση στη δομή των περιφερειακών σχέσεων στη Μέση Ανατολή, αλλά και ευρύτερα. Αφ' ενός, το Ισραήλ απέκτησε σταδιακά σοβαρή στρατιωτική και οικονομική ισχύ, η οποία μεγεθύνεται ως αποτέλεσμα της προνομιούχου σχέσης του με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αφ' εταίρου, το δυναμικό κίνημα της παλαιστινιακής ανεξαρτησίας απέκτησε πολύ σημαντική επιρροή μεταξύ των αραβικών πληθυσμών της περιοχής, αλλά και σε συγκεκριμένες ιδεολογικές ομάδες στο δυτικό κόσμο, με αποτέλεσμα τη συχνή δημιουργία κοινωνικών και πολιτικών εντάσεων με επίκεντρο την πολιτική ασφαλείας του Ισραήλ και το δικαίωμα αυτοδιάθεσης των Παλαιστινίων. Η εν λόγω διεγκυστίνδα προκαλεί διαχρονικά σοβαρές αλληλεπιδράσεις και διαμορφώνει σε σημαντικό βαθμό τις ατζέντες εξωτερικής πολιτικής τόσο των αραβικών κρατών, όσο και των υπολοίπων κρατών της περιοχής και, ευρύτερα, των μεγάλων δυνάμεων. Ιδιαίτερα δε στα αραβικά κράτη, το παλαιστινιακό αποτελεί

κεντρικό ζήτημα δημόσιου ενδιαφέροντος, γεγονός που επιδρά ποικιλοτρόπως στις πολιτικές των (ως επί το πλείστο) αυταρχικών αραβικών καθεστώτων.

Ως ο αδύναμος παίκτης της εξίσωσης, η Χαμάς χρησιμοποιεί μεν τρομοκρατικές μεθόδους, αλλά η εδαφικότητά της την καθιστά πολύ πιο τρωτή σε σχέση με οργανώσεις που λειτουργούν σε απόκρυψη (π.χ. Αλ Κάιντα), ενώ καθιστά τον παλαιστινιακό λαό όμηρο του βίαιου αυτού παιγνίου μηδενικού αθροίσματος.

Ένα πολύ σημαντικό στοιχείο, που επιτείνει την ένταση και διαποτίζει τις εμπλεκόμενες κοινωνίες με μίσος και οργή έναντι αλλήλων, είναι οι συχνοί κύκλοι βίας. Συγκεκριμένα, το κίνημα για την παλαιστινιακή ανεξαρτησία συχνά ενστερνίζεται βίαιες μεθόδους διεκδίκησης των αξιώσεών του. Ιδιαίτερα από το 2007 και έπειτα, οπότεν και η Χαμάς ανέλαβε τον έλεγχο της λωρίδας της Γάζας, η εν λόγω περιοχή κατέστη επί μονίμου βάσεως ορμητήριο επιθέσεων κατά του εδάφους του Ισραήλ. Ταυτόχρονα δε, η εσχατολογική θεοκρατική προσέγγιση της Χαμάς (και άλλων συγγενών οργανώσεων όπως η Ισλαμική Τζιχάντ) επιτείνει την ανασφάλεια και αυξάνει το δείκτη βίας που είναι διατεθειμένο να χρησιμοποιήσει το Ισραήλ. Εν τούτοις, η αδιαμφισβήτητη στρατιωτική υπεροπλία του Ισραήλ υπογραμμίζει τον ανορθολογισμό της επιλογής της Χαμάς να χρησιμοποιεί βία και μάλιστα απρόκλητα, όπως στην περίπτωση της 7^{ης} Οκτωβρίου. Ιδιαίτερα δε, η αιωνεί εδαφικότητα που απέκτησε η Χαμάς αφ' ότου εκτόπισε την Παλαιστινιακή Αρχή και ανέλαβε τον έλεγχο της Γάζας, καθιστά την επιλογή χρήσης βίας κατά του Ισραήλ ακόμα λιγότερο ορθολογική: ως ο αδύναμος παίκτης της εξίσωσης, η Χαμάς χρησιμοποιεί μεν τρομοκρατικές μεθόδους, αλλά η εδαφικότητά της την καθιστά πολύ πιο τρωτή σε σχέση με οργανώσεις που λειτουργούν σε απόκρυψη (π.χ. Αλ Κάιντα), ενώ καθιστά τον παλαιστινιακό λαό όμηρο του βίαιου αυτού παιγνίου μηδενικού αθροίσματος. Ναι μεν η επιδίωξη δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους συνιστά δικαίωμα το οποίο είναι αναγνωρισμένο από τη διεθνή κοινότητα, εν τούτοις η επιδίωξή του με βίαιες μεθόδους, από κοινού με τον στόχο της ολοκληρωτικής νίκης κατά του Ισραήλ απλώς τροφοδοτεί έναν αέναο φαύλο κύκλο βίας, στο πλαίσιο του οποίου το Ισραήλ απολαμβάνει απροσπέλαστων συγκριτικών πλεονεκτημάτων. Ούτε η λογική του «μετώπου της αντίστασης», με τη συμμετοχή του Ιράν και άλλων τοπικών οργανώσεων και ομάδων στην ευρύτερη Μέση Ανατολή (π.χ. Χεζμπολλάχ, Χούθι) είναι ικανή να προσδώσει στρατιωτικό πλεονέκτημα στο παλαιστινιακό κίνημα, όπως κατέδειξε ο πρόσφατος πολυμέτωπος πόλεμος.

Από την πλευρά του, το Ισραήλ δεν μπορεί να επαναπαύεται αιωνίως στη στρατιωτική του υπεροχή. Μπορεί η συσπείρωση δυνάμεων εναντίον του να μην έχει μέχρι τούδε αποφέρει καρπούς, όπως καταδεικνύουν οι πόλεμοι του 1948, του 1967, του 1973, αλλά και ο πιο πρόσφατος, του 2023-2025, οι συναφείς όμως δυναμικές μπορεί σταδιακά να λάβουν αρνητική τροπή. Ήδη ο βαθμός αποδοχής από την αμερικανική κοινωνία της ειδικής του σχέσης με τις ΗΠΑ έχει μειωθεί σημαντικά τόσο σε

μακροχρόνια βάση, αλλά κυρίως ως αποτέλεσμα της χρήσης υπέρμετρης βίας κατά τον πρόσφατο πόλεμο.¹

Ο ιδιαίτερα φιλο-Ισραηλινός Πρόεδρος Τραμπ, τόσο στο σχέδιό του για τον τερματισμό του πολέμου στη Γάζα όσο και μέσω του ψηφίσματος 2803 του Συμβουλίου Ασφαλείας που η κυβέρνησή του υπερψήφισε στις 17 Νοεμβρίου 2025,¹ φαίνεται να ωθεί διακριτικά τα πράγματα προς την κατεύθυνση της δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους την οποία ο Πρωθυπουργός Νετανιάχου απορρίπτει κατηγορηματικά.

Τυχόν αποδέσμευση των Ηνωμένων Πολιτειών από την ειδική αυτή σχέση θα αποδυνάμωνε το Ισραήλ και θα έθετε σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα της αποτρεπτικής του ικανότητας έναντι των περιφερειακών του αντιπάλων. Δεν μπορεί δε να περάσει απαρατήρητο το γεγονός ότι ακόμα και ο ιδιαίτερα φιλο-Ισραηλινός Πρόεδρος Τραμπ, τόσο στο σχέδιό του για τον τερματισμό του πολέμου στη Γάζα όσο και μέσω του ψηφίσματος 2803 του Συμβουλίου Ασφαλείας που η κυβέρνησή του υπερψήφισε στις 17 Νοεμβρίου 2025,² φαίνεται να ωθεί διακριτικά τα πράγματα προς την κατεύθυνση της δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους την οποία ο Πρωθυπουργός Νετανιάχου απορρίπτει κατηγορηματικά.

Το (δύσκολο) μονοπάτι της αλληλεξάρτησης

Το διεθνές σύστημα και, κυρίως, τα ασταθή περιφερειακά υποσυστήματα όπως η Μέση Ανατολή ενίοτε ρέπουν προς τη βία. Εν τούτοις, στις πλείστες των περιπτώσεων στη διεθνή κοινωνία οι διακρατικές διαφορές επιλύονται ειρηνικά ή παραμένουν παγωμένες, ενώ η προσφυγή στη χρήση βίας δεν αποτελεί κανόνα αλλά εξαίρεση. Συνήθως τα κράτη προτιμούν άλλες μεθόδους επίλυσης των διαφορών τους, όπως η διπλωματία ή ο πειθαναγκασμός, οι οποίες είναι φθηνότερες απ' ό,τι ο πόλεμος και πιο φιλικές με τον στόχο της κοινωνικής ευημερίας. Ταυτόχρονα, η επιλογή ειρηνικών μεθόδων διατηρεί τα κράτη σε τροχιά διεθνούς νομιμοποίησης, παρέχοντάς τους απρόσκοπτη διεθνή δικτύωση και δυνατότητες πολλαπλασιασμού των συντελεστών της οικονομικής και στρατιωτικής τους ισχύος. Για να υπάρχει όμως ένα τέτοιο πλαίσιο ειρηνικής συνύπαρξης απαιτούνται διάφορες αναγκαίες προϋποθέσεις. Κατ' αρχάς, απαιτείται μια ισορροπία δυνάμεων, δηλαδή μια συμμετρική σχέση ισχύος μεταξύ των σχετιζόμενων μερών. Η συμμετρία αυτή μπορεί να διαμορφωθεί είτε μέσω μιας ίσης κατανομής ισχύος (π.χ. Ευρώπη κατά τον 19^ο αιώνα), είτε μέσω ενός πλαισίου σύνθετης αλληλεξάρτησης (π.χ. Ευρώπη μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο). Εναλλακτικά, ενίοτε λειτουργεί σε περιφερειακά υποσυστήματα το μοντέλο της ηγεμονικής σταθερότητας, δηλαδή η ύπαρξη ενός ισχυρού κράτους στην περιοχή το οποίο ρυθμίζει τις περιφερειακές σχέσεις και αποδίδει δημόσια αγαθά στα υπόλοιπα μέλη του υποσυστήματος (π.χ. αμερικανική ηγεμονία Δυτικό Ημισφαίριο, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα κι

¹ Lisa Lerer, Ruth Igielnik, "Americans' Support for Israel Dramatically Declines, Times/Siena Poll Finds," *New York Times*, 29 Σεπτεμβρίου 2025, <https://www.nytimes.com/2025/09/29/polls/israel-gaza-war-us-poll.html> (πρόσβαση 21 Νοεμβρίου 2025).

² Resolution 2803 (2025), [https://docs.un.org/en/S/RES/2803\(2025\)](https://docs.un.org/en/S/RES/2803(2025)) (πρόσβαση 21 Νοεμβρίου 2025).

έπειτα). Στην περίπτωση των σχέσεων μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινίων και ευρύτερα αραβικού κόσμου, η εξίσωση της κατανομής ισχύος και η ύπαρξη ενός περιφερειακού ηγεμόνα είναι ανέφικτη. Είναι όμως εφικτή, αν και εξαιρετικά δύσκολη, η ανάπτυξη ενός πλαισίου σύνθετης αλληλεξάρτησης.

Η θεωρία της σύνθετης αλληλεξάρτησης προέκυψε κατά το 2^ο μισό του 20^{ου} αιώνα, κυρίως με αφορμή την (αρχική τουλάχιστον) επιτυχία του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Σύμφωνα με τους Keohane και Nye,³ αλληλεξάρτηση σημαίνει αμοιβαία εξάρτηση. Στην διεθνή πολιτική περιγράφει καταστάσεις που χαρακτηρίζονται από αμοιβαίες συνέπειες μεταξύ κρατών ή μεταξύ υπο-κρατικών παραγόντων σε διάφορες χώρες. Οι συνέπειες αυτές είναι συχνά το αποτέλεσμα διεθνών ανταλλαγών, διακίνησης χρημάτων, αγαθών, ατόμων και επικοινωνίας πέρα από τα εθνικά όρια. Αυτό βέβαια σημαίνει διασύνδεση και όχι απαραίτητα αλληλεξάρτηση. Η δημιουργία της αλληλεξάρτησης εξαρτάται από το κατά πόσον οι ανταλλαγές δημιουργούν αμοιβαίες δεσμεύσεις, περιορισμούς ή κόστος. Όσο μεγαλύτερο το προσδοκώμενο κόστος από την αθέτηση των δεσμεύσεων, τόσο πιο σύνθετη η αλληλεξάρτηση (complex interdependence).

Όπως έχει αναφερθεί πιο πάνω, η ισραηλινο-παλαιστινιακή διένεξη αποτελεί ζήτημα αιχμής στον αραβικό κόσμο. Εν τούτοις, από της ιδρύσεως του Ισραήλ και εντεύθεν, τα αραβικά κράτη επέλεξαν την προώθηση του παλαιστινιακού αιτήματος είτε μέσω του πολέμου είτε μέσω πειθαναγκασμού, αρνούμενα να αναγνωρίσουν το κράτος του Ισραήλ. Ταυτόχρονα, οι βίαιες εξάρσεις του παλαιστινιακού κινήματος, με τη χρήση τρομοκρατικών μεθόδων, εξώθησαν το Ισραήλ στη διαμόρφωση μιας εθνικής στρατηγικής (αλλά και συλλογικής ταυτότητας) στο πλαίσιο της οποίας η ασφάλεια και η θωράκιση έναντι των εχθρών που απειλούν να το περικυκλώσουν αποτελεί βασικό ζητούμενο. Η αναγνώρισή του από την Αίγυπτο και την Ιορδανία (το 1977 και το 1994 αντίστοιχα) να μην συνέβαλε στον περιορισμό του πολέμου και την σταθεροποίηση των συνόρων του Ισραήλ, εν τούτοις δεν συνέβαλε στην ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων στο βαθμό της αλληλεξάρτησης. Επιπλέον, τα υπόλοιπα αραβικά κράτη δεν ακολούθησαν. Ως εκ τούτου, οι φαύλοι κύκλοι βίας παρέμειναν συχνό φαινόμενο, τροφοδοτώντας το εκατέρωθεν μίσος και απομακρύνοντας την ειρηνική επίλυση του προβλήματος με αμοιβαία αποδεκτό τρόπο. Σε αντίθεση με άλλες παγωμένες συγκρούσεις οι οποίες ναι μεν παραμένουν ανεπίλυτες επί μακρόν αλλά χωρίς συχνή αιματοχυσία (π.χ. Κύπρος, Κορέα).

Το επιβεβλημένο μονοπάτι, που δεν έχει ακολουθηθεί ποτέ (;)

Η αλληλεξάρτηση λοιπόν δεν έχει επιδράσει καθ' οιονδήποτε τρόπο μέχρι σήμερα καταπραϋντικά επί της εν λόγω διένεξης. Σε άλλες περιπτώσεις, σε συνθήκες αλληλεξάρτησης, ιδανικά όχι μόνο αποφεύγεται η σύγκρουση αλλά προάγεται η ειρήνη και η ευημερία (βλ. μεταπολεμική Ευρώπη). Σε λιγότερο εύκρατες συνθήκες, αν μη τι άλλο η αλληλεξάρτηση μπορεί να περιορίσει τη σύγκρουση και να εντάσσει τις διεθνείς διαφορές σε ένα πλαίσιο ειρηνικής επίλυσης ή έστω διαχείρισης, ιδιαίτερα όταν συνδυάζεται με μια λειτουργική περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων (π.χ. σχέσεις Κίνας-Ινδίας και Κίνας-Ιαπωνίας).

Εσχάτως δε, έχει καθιερωθεί στη σχετική βιβλιογραφία και ο όρος της «εργαλειοποιημένης αλληλεξάρτησης» (weaponized interdependence): στο σύγχρονο, παγκοσμιοποιημένο διεθνές σύστημα, κάποια κράτη (κυρίως οι ΗΠΑ) έχουν τη δυνατότητα ασύμμετρης αξιοποίησης των δικτύων

³ Robert O. Keohane and Joseph S. Nye, *Power and Interdependence* (4th edition) (Boston: Longman, 2012).

αλληλεξάρτησης στα οποία συμμετέχουν. Λόγω της ιεραρχικά ανώτερης θέσης τους στο σύστημα, μπορούν να ασκούν πειθαναγκασμό εις βάρος άλλων κρατών προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους. Το ίδιο ισχύει και για μεγάλους ιδιωτικούς φορείς (π.χ. Google, Nvidia, Huawei), οι οποίοι μάλιστα στο βαθμό που συνδέονται με ένα κράτος παρέχουν σε αυτό εργαλεία πειθαναγκασμού, αλλά δημιουργούν και φυγόκεντρες τάσεις διότι ωθούν άλλα κράτη στην ανάπτυξη ιδίων πόρων προκειμένου να περιορίσουν την εξάρτησή τους από εξωτερικούς παράγοντες, στους εν λόγω τομείς.⁴ Σύγχρονες εκφάνσεις αυτού του φαινομένου είναι π.χ. ο ρόλος των Ηνωμένων Πολιτειών στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα (π.χ. εργαλειοποίηση του δολαρίου και του συστήματος SWIFT).

Εν προκειμένω, η έλλειψη σημαντικού βαθμού αλληλεξάρτησης μεταξύ Ισραήλ και αραβικού κόσμου επιτρέπει στο Ισραήλ να χρησιμοποιεί βία κατά της Χαμάς και των Παλαιστινίων περνώντας κάτω από τον πήχη του μέγιστου αποδεκτού κόστους.

Ή η σημασία της πρόσβασης σε νέες τεχνολογίες και σε σπάνιες γαίες προκαλούν σχέσεις ασύμμετρης εξάρτησης υπέρ των ΗΠΑ ή της Κίνας αντίστοιχα, η οποία καθίσταται εργαλείο πειθαναγκασμού. Εν προκειμένω, οι κυρώσεις των ΗΠΑ και της ΕΕ κατά της Ρωσίας μετά την έναρξη της εισβολής στην Ουκρανία δεν στάθηκαν ικανές να σταματήσουν τη ρωσική προέλαση κυρίως επειδή η Ρωσία θεώρησε ότι οικονομική της εξάρτηση από τους δυτικούς δεν ήταν ικανή να αντισταθμίσει το όφελος της κατάκτησης. Από την άλλη όμως, η Κίνα και η ΕΕ, οι οποίες διατηρούν σημαντικό βαθμό οικονομικής αλληλεξάρτησης με τις Ηνωμένες Πολιτείες, αναγκάστηκαν να υποκύψουν (τουλάχιστον εν μέρει) στον οικονομικό πειθαναγκασμό του Προέδρου Τραμπ από τον Απρίλιο του 2025 κι' έπειτα.

Εν προκειμένω, η έλλειψη σημαντικού βαθμού αλληλεξάρτησης μεταξύ Ισραήλ και αραβικού κόσμου επιτρέπει στο Ισραήλ να χρησιμοποιεί βία κατά της Χαμάς και των Παλαιστινίων περνώντας κάτω από τον πήχη του μέγιστου αποδεκτού κόστους. Εάν π.χ. το Ισραήλ αντιμετώπιζε σοβαρές εξαρτήσεις στους τομείς των εξαγωγών, της ενέργειας, των μεταφορών κ.α. από τα αραβικά κράτη θα ήταν πολύ πιο ευάλωτο στις πιέσεις για λιγότερη βία και περισσότερο διάλογο. Μακροπρόθεσμα δε, θα μπορούσε να αναθεωρηθεί η αρνητική του στάση έναντι της δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους. Από κοινού με την εξάλειψη της βίας ως μέσον επίτευξης της παλαιστινιακής αυτοδιάθεσης, η συνθήκη αυτή θα μπορούσε να αποτελέσει καταλύτη μόνιμης επίλυσης της διένεξης.

Διερωτάται λοιπόν κανείς: γιατί τόσα χρόνια δεν επιχειρήθηκε ο εναγκαλισμός του Ισραήλ από τον αραβικό κόσμο, με στόχο την ανάπτυξη ενός πεδίου σύνθετης αλληλεξάρτησης, που να παρέχει στα αραβικά κράτη εργαλείο πειθαναγκασμού; Κι' όμως, επιχειρήθηκε: με την υπογραφή των Συμφωνιών του Αβραάμ, στις 15 Σεπτεμβρίου 2020.⁵ Οι συμφωνίες αυτές, με την υποστήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών, επέφεραν την αναγνώριση του Ισραήλ από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, το Μπαχρέιν, το

⁴ Henry Farrell, Abraham L. Newman, "Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion," *International Security* 44, no. 1 (2019): 42–79.

⁵ Tova Norlen and Tamir Sinai, *The Abraham Accords – Paradigm Shift or Realpolitik?*, George C. Marshall European Center for Security Studies, October 2020, Number 064, <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/abraham-accords-paradigm-shift-or-realpolitik>.

Μαρόκο και το Σουδάν. Επίκειται δε η ένταξη και της Σαουδικής Αραβίας στο εν λόγω πλαίσιο, το οποίο περιλάμβανε συνεργασία σε μια σειρά από τομείς που σχετίζονται με το εμπόριο, τις μεταφορές, τις νέες τεχνολογίες κ.α. Ήρθε όμως η αυτοκτονική επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου να διακόψει αυτή την πορεία προς τα εμπρός.

Η επιβεβλημένη στροφή από τη βία στη συνεργασία

Η ιδέα ότι οι Συμφωνίες του Αβραάμ περιθωριοποιούν το αίτημα για τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους, η οποία προφανώς όπλισε τα χέρια των τρομοκρατών της Χαμάς, αποδεικνύει τον ανορθολογισμό και την κοντόφθαλμη προοπτική που διέπει τη σκέψη των εν λόγω θεοκρατικών κινημάτων: οι Συμφωνίες του Αβραάμ (και άλλα συναφή πλαίσια όπως ο διάδρομος IMEC), σε συνδυασμό με την εγκατάλειψη της βίας ως μέσον επίτευξης της παλαιστινιακής ανεξαρτησίας, μπορούν να δημιουργήσουν μακροπρόθεσμα συνθήκες αποδοχής της δημιουργίας παλαιστινιακού κράτους από το Ισραήλ. Η Ρώμη δεν κτίστηκε σε μια μέρα. Παρομοίως, μια αιματηρή διεκυστίνδα 90 περίπου ετών δεν μπορεί να λυθεί εν μία νυκτί. Χρειάζεται χρόνος, ο οποίος να αξιοποιείται προς την κατεύθυνση της εμβάθυνσης των σχέσεων του Ισραήλ με τον αραβικό κόσμο. Στην παρούσα φάση, ούτε η κυβέρνηση του Ισραήλ αλλά ούτε και η ισραηλινή κοινωνία δεν προτίθενται να κάνουν αυτή τη στροφή, ειδικά δε μετά τα τελευταία γεγονότα. Σταδιακά όμως, είτε μέσω της καλλιέργειας κουλτούρας συνεργασίας και σύνθετης αλληλεξάρτησης, είτε μέσω της εργαλειοποιημένης αλληλεξάρτησης, είναι δυνατόν οι συνθήκες να ωριμάσουν.

Εάν δε, μετά την πρόσφατα επιτευχθείσα κατάπαυση του πυρός, οι Συμφωνίες του Αβραάμ επανέλθουν στο σημείο όπου βρίσκονταν πριν την 7^η Οκτωβρίου 2023 και εκκινήσουν ξανά, η επιτυχία της Χαμάς να τις διακόψει θα αποδειχθεί πρόσκαιρη.

Όσο όμως συνεχίζεται η ανορθολογική βία και τα εσχατολογικά αντι-σιωνιστικά αφηγήματα, η προοπτική της παλαιστινιακής αυτοδιάθεσης απομακρύνεται ακόμη περισσότερο. Το καλό είναι ότι ήδη γίνονται προσπάθειες επαναφοράς των Συμφωνιών του Αβραάμ σε τροχιά προόδου. Εάν δε, μετά την πρόσφατα επιτευχθείσα κατάπαυση του πυρός, οι Συμφωνίες του Αβραάμ επανέλθουν στο σημείο όπου βρίσκονταν πριν την 7^η Οκτωβρίου 2023 και εκκινήσουν ξανά, η επιτυχία της Χαμάς να τις διακόψει θα αποδειχθεί πρόσκαιρη. Επιπλέον, ο θάνατος, δυστυχώς, 70,000 περίπου Παλαιστινίων στο όνομα της κατ' επίφασιν «αντίστασης» θα έχει αποδειχθεί μια άνευ προηγουμένου τραγωδία επί ματαίω. Εάν από την άλλη η κατάπαυση του πυρός καταρρεύσει και ανοίξει ένας νέος φαύλος κύκλος βίας θα έχει χαθεί μια ευκαιρία, η σημαντικότερη και πλέον υποσχόμενη μέχρι τούδε, για την αποφασιστική αλλαγή του περιφερειακού υπο-συστήματος και την στροφή προς την ειρήνη και τη συνεργασία.